

"חיים של יצירה"

ישיבת "מרכז הרב" לדורותיה

(מתוך הרצאת דברים שנישאו בהענקת פרס "עמינוח" למחקר ומחשבת הציונות הדתית - לרב ד"ר יוחאי רודיק על מחקר "חיים של יצירה")

אחד הגורמים הדומיננטיים המשפיעים על גיבוש זהותו, אישיותו והשקפת עולמו של אדם, הוא המוסד החינוכי בו התחנך וממנו שאב את תורתו. לפיכך, בניית מוסדות חינוך איכותיים ומשובחים היא חלק מהותי בעבודתנו החינוכית. איכותו של מוסד חינוכי נמדדת גם עפ"י הישגיו מאמין" שלו ועפ"י מדיניותו החינוכית. מוסד המציב בראש סדר העדיפות שלו, בצד טיפוח ההישגים, את טיפוח אישיותו של האדם תוך שימת דגש על טיפוח "האני", פיתוח מידות ויושר אישי, פיתוח כישורי קבלת החלטות ופתרון בעיות, יכולות של יחסי אנוש ועבודת צוות - מוסד כזה גם מפתח ומעצב את מנהיגות העתיד, שהרי מנהיג מוגדר כאדם המשפיע על אחרים ורק מי שרכש תכונות כאלה, הוא בעל יכולת השפעה והופך מנהיג. משמע, במוסדות הטובים גדלים המנהיגים בפוטנציה.

יחד עם זאת, יש לזכור כי לכל דור ראוי ונחוץ מנהיג בעל תכונות מיוחדות וכישורים הנחוצים לאותו הדור. מנהיגות דור המדבר, למשל, נדרשה לתכונות כמו "אנשי חיל, יראי אלוקים, אנשי אמת שונאי בצע".

הרשי"ר הירש הסביר שיתרו הדגיש בעצתו תכונות אופי טבעיות הטבועות באדם. לדור העבדים, שסיים את "אוניברסיטת פיתום ורעמסס", די היה במנהיגים בעלי תכונות של ישרות ודרך טבעית, החשובות יותר לעשיית משפט, מהשכלה וחרירות שכלית. אך על סף הכניסה לארץ, בתוך 40 שנות עיצוב עם, אחרי תקופה של לימוד תורה וסדרי משפט מפי משה, נדרשות החכמה, התבונה והמעמד הציבורי כדי להיבחר לשופט מקובל וראוי, לפיכך, הדגיש משה תכונות אלו. משמעות הבחנה זו מלמדת שפיתוח מנהיגות והדרישות ממנהיג, משתנים עפ"י צרכי השעה והמקום.

לגבי מה דברינו אמורים! הדברים מכוונים לישיבת "מרכז הרב", או כפי שהיא קרויה בפני מייסדיה - "הישיבה המרכזית העולמית", המהווה דגם ייחודי למוסד חינוכי שטבע עוד במגילת היסוד שלו את עיצוב מנהיגות העתיד כפרק מרכזי ב"אני

* הכותב הינו המפקח המחוזי על החינוך הדתי במחוז ת"א.

מאמין" החינוכי שלו, כגון: "...התלמידים צריכים להשתלם עד כדי לצאת ממנה בתור תלמידי חכמים חשובים בישראל, בין שיהיו רבנים, מורי הוראה, דיינים, מגידים ומורים... (אגרות א).

וכשמדברים על ישיבת "מרכז הרב", אין אפשרות להפריד בינה לבין מייסדה, הלא הוא הרב אברהם הכהן קוק זצ"ל, מגדולי המנהיגים הרוחניים שקמו לעמנו במאה הנוכחית. הרב קוק היה אישיות מנהיגותית מיוחדת במינה. פועלו הרב חבק עולם ומלאו. הוא היה רב ראשי ומנהיג לאומי, איש הלכה ואיש מחשבה, איש הגות ואיש שירה, פוסק הדור, יוצר וסופר, איש מעשה ובעל חזון. ככזה ראה הרב והבין כי: "ייסוד האומה ביחס העתיד שלה תלוי בייסוד החינוך וכבר נודע מכל חכמי לב כי התיקון בחינוך הוא התיקון בכל" (מאמרי ראי"ה, עמ' 229).

הרב ראה בחינוך עיקר וייסוד לכל. הוא הקדיש מחשבה עמוקה למכלול המחשבה החינוכית - למטרות החינוך, לתכניות לימודים, למעמדם של לימודי הקודש מול לימודי החול, למעמדם של מורים, לדרכי הוראה ולכל סוגיה חינוכית שעלתה מפי כל שואל ודורש.

על אף שמשנתו החינוכית הענפה והמעמיקה של הרב מגובשת וסדורה, אין היא ערוכה באופן שיטתי אלא מפוזרת ומשוקעת בכל כתביו הרבים. עם כל זאת תורתו החינוכית נראית כלקוחה מספרי פדגוגיה ופסיכולוגיה חדשניים ביותר. היא מציגה תיאוריות מודרניות ומעוררת התפעמות לנוכח עומק החזון החינוכי המוצע בה. כל כך רלבנטית תורתו החינוכית של הרב לימינו ולעקרונות החינוכיים המכוונים אותנו, עד כי הוא הפך לנו למגדלור ולמנחה ועד כי למדנו לעיין במאמריו וברעיונותיו ואף להשתמש ולצטט מכתביו ודעותיו ככל אשר נזדקק.

הרב די"ר יוחאי רוזיק, איש ספר, חכם, נכון ומשכיל, מבוגרי החינוך הדתי, תלמיד ישיבת ההסדר "הר עציון" וכיום - ממנהיגי החינוך הדתי וממעצביו הצעירים והמוכשרים של דור הכיפות הסרוגות והציונות הדתית, תלמיד חכם וחניך מובהק של ישיבת מרכז הרב, בה ספג תורה ודעת 15 שנה, השכיל להעלות - באמנות מיוחדת - בספרו המכובד "חיים של יצירה" את תולדות ישיבת "מרכז הרב" לדורותיה. בספר מודגש המהלך ההיסטורי של בניית הישיבה ועיצובה, על מטרותיה ותכני הלימוד שבה, על מוריה ותלמידיה - מיום היווסדה בשנת תרפ"א (1921) ועד היום, כשהבסיס הייחודי והמרגש של הספר הוא הצגת העקרונות החינוכיים לאורם חונכו תלמידיה - עקרונות המתאימים בהחלט לפדגוגיה העדכנית הדוגלת בהקמת מוסד איכותי ברמה גבוהה המפתח מנהיגות כמובילה להצלחה.

בקוראך את הדברים המרתקים שבספר, אתה חש כי יש קודקד לפרמידה. קיימת פסגה אליה יש לשאוף, והפסגה במקרה שלנו היא התוצר המצופה מבוגר הישיבה. ישיבת "מרכז הרב" קמה לא כדי להיות עוד ישיבה במערך העשיר של ישיבות ירושלים. היא קמה כמענה לחינוך הישיבתי המסודר-חרדי, מחד גיסא, ומאידך גיסא, כמענה למוסדות החינוך שהיו אמורים להגשים את אידיאל "היהודי החדש",

שרצה לעצב דור החלוצים - טיפוס ארצישראלי חילוני המנוגד לדמות היהודי הגלותי - רעיון שלדעת הרב קוק טמן בחובו סכנות רוחניות גדולות.

הישיבה העתידית הייתה אמורה להיות בעלת יעוד ומשמעות. היה עליה להשפיע על מהותה ואופיה של התחיה הלאומית בארץ ישראל ומאז ועד עתה משמש המוסד ראש חץ מוביל המשלב תורה בעשייה הלאומית המתחדשת והמשתנה עפ"י צרכי השעה.

עפ"י דברי הרב: **"תכלית הישיבה תהיה בראש, שהמצוינים שיתחנכו בה יוכלו להיות רבנים במושבות... ויוכלו להשפיע רוח וזדעת ואהבת תורה ויראת שמים של אמת, במושבות... והמוכשרים לפדגוגיה יוכלו להיות מורים טובים ומכובדים על הבריות, שיהיה כוח בידם לעמוד נגד הפרוץ המרובה של הפדגוגיה החדשה...."** (אגרות א', קס"ט).

משמע תכניתו של הרב הייתה לעצב מנהיגות רוחנית לדור החדש הקם בארץ המתחדשת. לצורך זה נדרש תכנון חינוכי ייחודי, כי כפי שאמרנו לעיל, רק מוסד איכותי בעל "אני מאמין" ייחודי - מעצב מנהיגות. להלן כמה מעקרונות היסוד בתכנון הייחודי של הישיבה:

* הרב האמין כי רק מחנכים **שלא מתעלמים ממבנה נפשו של הלומד**, מחנכים **המקשרים את החומר הנלמד אל אופיו הייחודי של התלמיד**, יצליחו במשימתם ליצור הזדהות עם החומר והפנמה של הנלמד. ללא מודעות זו אל "האני" של הלומד לא תיווצר בעצם למידה משמעותית.

השקפה זו מציבה בפני המלמד והלומד כאחד, אתגרים חינוכיים שלא היו מקובלים בדרך כלל בעולם הישיבות - **הדגשת ייחודו של הלומד**.

* ישנה חשיבות עליונה **בהענקת לגיטימציה ליצירתיות** וללימוד תחומים היוצרים אצל התלמיד זיקה נפשית והזדהות. בצד לימוד הגמרא, יש לדעת הרב, לטפח גם לימוד תנ"ך, אגדה, מוסר, מחקר, תורת הנסתר, אמונה ומחשבה וכד', מה שיוכל ללימוד פורה, תוך נטייה אישית וחדוות יצירה.

כבר אז הבין הרב את סודות הפדגוגיה העדכנית הדוגלת במה שקרוי כיום **פיתוח האינטליגנציות המרובות** המצויות בשונה אצל כל אדם ומעודדות למידה בדרכים מגוונות הנותנות לתלמיד לגיטימציה ובטחון להמשיך ולעסוק בתחום הייחודי לו עפ"י טבעו ונטיותיו, תוך אמון בכוחותיו וביכולתו. או כדברי הרב בספרו "אורות": **"ככל מה שאדם יודע יותר את ערכו, ככה ערכו באמת גדול יותר"**.

* במקביל לתפיסת הרב את חשיבות **גילוי "האני הפרטי"** של התלמיד, הבין הרב בגדולתו, את חשיבות **"הכוליות"** שבחינוך, את מה שמכנה הפסיכולוגיה החינוכית בשם: **"התפיסה האחדותית של האדם השלם"**.

הרב גרס שבחינוך התלמיד חייב המורה להתייחס **למכלול אישיותו, כוחותיו ואופיו של המתחנך**. רק **טיפול כוללני בכוחות השכל והרגש** תוך תשומת לב ל"אני" של התלמיד יכול להביא לתוצר המצופה ולתוצאות חיוביות משמעותיות.

* לעיצוב תכונות מנהיגות הראויה לשמה יש צורך, לדעת הרב, **בבניית אקלים חינוכי נאות ובאווירה חינוכית ייחודית**. לפיכך קרא הרב: **"הכרח הוא לעסוק**

בזיכרון המידות ובתיקון המוסר. תלמידיו הקדישו זמן ומקום לשיפור עולמם הפנימי, תוך עיון והעמקה בספרי יראה ומוסר שתרמו לשיפור המידות של היהודי זקוף הקומה החדש.

* גם יחסי מורה-תלמיד היו ברום מחשבתו הפדגוגית של הרב בהדגישו את הליגיטימציה שבשאלות שאלות ובהעלאת לבטים, ואומר הרב באהבה: **"כל צעיר הבא ודורש ושואל ומרצה מבוכותיו, הנני רואה בו דמות אבן יקרה"**.

משמעות הדברים הוא **עידוד להציג לבטים ולהתחבט יחד בחבורה תוך דיאלוג אמיתי עם התלמידים כדי למצוא פתרון לבעיות ולשאלות בנושא אמונה**. מה שמאוד רלבנטי גם בימינו, עת עולה על הפרק סוגיית דורנו המתלבט: **באין הקשבה ל"אני" ולשאלותיו אותם יש לפתח ולטפח, מקרבים אנו במו ידינו או התרחקותו**.

יכולנו עוד להרחיב ולעין בתורתו החינוכית של גדול המחנכים - הרב קוק זצ"ל - כפי שהעלה אותה הרב ד"ר רודיק בספרו הייחודי. אך קצרה היריעה, ולפיכך אסיים בברכת יישר כוח למי שזיכנו לטעום מעשייה חינוכית מופלאה, שהייתה **טובה לשעתה וטובה לדורות**.

הספר שלפנינו הוא פרי שש שנות מחקר מעמיק, אשר לווה באפיוזדות מדהימות של חיפוש וגילוי מסמכים שאבדו בתהום הנשייה. באין ארכיון ובאין תיעוד נעשתה כאן עבודת נמלים ראויה לציון. תוך איסוף פרט לפרט, מסמך למסמך, פיסה לפיסה התחברו הפרטים למעין פאזל מופלא, המשחזר עשייה מדהימה של מנהיג הרואה נכוחה ומבין כי יש להכריז: **"לחיים של יצירה הנני קורא לכם. זאת היא הנקודה העליונה שאנו חייבים לשאוף אליה"**.

לא בכדי קרא **הרב ד"ר רודיק** לספרו - **"חיים של יצירה"**. אין יצירה יפה יותר מהיצירה החינוכית, יצירת יש מאין. ממנה נובעות: **היצירה התורנית, היצירה האנושית, היצירה הלאומית וכמובן - היצירה האישית** והכל עפ"י חזונו של הרב קוק זצ"ל, הבא לכלל מימוש, בעצם, בדמותו של הרב רודיק, המשמש מודל ומופת לבוגר הישיבה האידיאלי - הן באישיותו ובהליכותיו והן בהשכלתו התורנית והכללית ובכוח היצירה המרשים בו ניחן.

הרב ד"ר יוחאי רודיק, מנהלו החינוכי של בית הרב קוק, המשמש בתפקידו הנוכחי כמפקח ארצי במשרד החינוך ומרכז את לימודי מחשבת ישראל, נושא על שכמו את תפקיד המנהיג האחראי לטיפוחו ועיצובו של דור העתיד - מנהיג, שבית גידולו הטבעי היה בית של תורה, התחנך במוסדות שכולם תורה והתבגר אל תפקידו בישיבה המרכזית העולמית - "ישיבת מרכז הרב" - בית הגידול של המנהיגות הציונית-דתית-רוחנית העכשווית.

ומכאן קצרה הדרך ליצירתיות בכתובה, במחקר ההלכתי ובהפצת תורה בספרי מופת למיניהם, כפי שעשה הרב וכפי שציפה מתלמידיו - וביניהם ידידו הרב ד"ר רודיק.

יישר כוח גדול לך, הרב ד"ר יוחאי רודיק ובהצלחה מעומקא דליבא בהמשך דרכך החינוכית החשובה.